

A wide-angle photograph of a shallow body of water under a bright blue sky with large, white, fluffy clouds. In the middle ground, four people are wading through the water, which appears to be quite shallow. They are wearing dark, heavy clothing, likely waders or rain gear. The water has a textured, rippled surface. In the far distance, a thin line of land is visible, with a small white structure, possibly a windmill or lighthouse, on the horizon.

Hoogtepunten rond laagwater
50 jaar kleinschalig wadlopen

Dit is een extract van een aantal pagina's uit het Lustrumboek van de Groninger Wadloopvereniging Arenicola, uitgegeven ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de vereniging.

De vereniging werd in 1968 opgericht als Groninger Studenten Wadloopclub Arenicola, als subvereniging van de Groninger studentenverenigingen Vindicat en Magna Pete. Al in 1970 werd de vereniging opengesteld voor alle studenten, en in 1985 werd het een vereniging voor een ieder die geïnteresseerd is in kleinschalig wadlopen, en werd de naam veranderd in Groninger Wadloopvereniging Arenicola. Vanaf het begin is de lijfspreuk van Arenicola "Maria vadosa sunt", ofwel "De zeeën zijn doorwaadbaar".

Meer dan enkel een verhaal over de vereniging geeft het boek vooral een inkijk in hoe de kleinschalige wadloperij bedreven wordt. Met achtergrondinformatie over techniek en regelgeving, verhalen van wadlooppioniers, bespreking van de dynamiek van het gebied, en een groot aantal verslagen van zeer diverse wadlooptochten. Het boek is geïllustreerd met een groot aantal kaartjes gebaseerd op recente satellietopnamen, en verluchtigd met vele prachtige foto's.

Het boek (144 pagina's) kost € 20,- (incl. verzendkosten € 24,50) en kan worden besteld door € 24,50 over te maken naar bankrekening NL49 INGB 0002 9216 51 t.n.v. GWV Arenicola te Groningen, onder vermelding van "bestelling lustrumboek", en uw naam en adres. Voor vragen kan men een email sturen naar lustrum@arenicola.nl.

Hoogtepunten rond laagwater
50 jaar kleinschalig wadlopen

Hoogtepunten rond laagwater

50 jaar kleinschalig wadlopen

Uitgave ter gelegenheid van het tiende lustrum van de
Groninger Wadloopvereniging Arenicola

Redactie

Maike Kok, Jan Rijkmans, Stephan de Valk, Kees Wevers

Dit boek is in eigen beheer uitgegeven door de Groninger Wadloopvereniging Arenicola ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de vereniging.

Alle teksten en foto's en ander beeldmateriaal zijn afkomstig uit eigen archieven, tenzij anders vermeld (zie ook de bronvermelding).

Teksten

Jaap Buwalda (archief Buwalda), Peter van Haastert, Maaïke Kok,
Andy Liebrand (Waddenvereniging), Jan Oome, Heiko Oterdoom,
Jan Rijkmans, Wim Sikken, Stephan de Valk, Kees Wevers

Productie en bewerking van de kaarten

Heiko Oterdoom: pagina 133, 135
Jan Rijkmans: pagina 66
Kees Wevers: alle overige kaarten

Foto omslag

Robert Hempenius

Foto's binnenwerk

Albert Baving: pagina 10, 11, 26/27, 64/65, 73, 86, 95.
Lieuwe Blanksma: pagina 18, 20, 21.
Cees Draayer: pagina 76.
Niels van Elderen: pagina 7, 8/9, 44/45, 88, 89, 107, 108, 125, 126, 127, 128.
Marlijn Groenewegen: pagina 63.
Hans Hoogduin: pagina 36, 37.
Johannes Jansen: pagina 138.
Peter Laagland: pagina 60, 67, 68, 78/79, 119, 123, 144.
Andy Liebrand (Waddenvereniging): pagina 84, 85.
Hanna van Loo: pagina 70/71.
Heiko Oterdoom: pagina 51 boven, 53 boven links en onder, 58 131, 134.
Leendert Oterdoom: pagina 101, 104.
Wim Sikken: pagina 15, 17, 112, 113, 116, 117.
Eduard Verhoef: pagina 22.
Ronald Visser: pagina 136, 137.
Kees Wevers: pagina 23, 51 onder, 52, 53 boven rechts, 54, 55, 58 links, 73, 92/93, 98, 99, 102, 103, 105, 116/117.

Samenstelling en redactie

Maaïke Kok, Jan Rijkmans, Stephan de Valk en Kees Wevers

Vormgeving

Jan Rijkmans en Stephan de Valk
in samenwerking met Hester ten Hoopen, de Marge

Productie

de Marge Groningen

ISBN 978-94-91161-13-1

NUR 412

© 2018 Groninger Wadloopvereniging Arenicola

www.arenicola.nl

Inhoudsopgave

	Voorwoord	7
1	Vijftig jaar wadlopen	
	De geschiedenis van Arenicola	10
	De beginjaren	14
	Technologische ontwikkelingen	22
2	De geschiedenis van Simonszand	
	Het verhaal van een wadloper	28
	Hoog(s)te punt 1994	36
	Winteroverfloeding	38
	Het verdwijnen van de route	42
3	Nauwkeurig wadlopen	
	Winteroversteek Texel–Richel	46
	Afgebroken tocht	60
	Natte oversteek naar Ameland	62
4	Het gedrag van stromend water	
	Over meanders, eb- en vloedscharen	66
	Langmuir-circulatie	68
5	Wad en wet	
	Wad en wet	72
6	Tochten	
	Ameland bij nacht en ontij	80
	Engelsmanplaat: vies maar mooi	84
	Ijswadlooptochten	86
	Rottumerplaat	90
	Grenspaal in de Dollard	96
	Kachelotplate–Memmert–Norddeich	100
	Baltrum–Nordeney buitengaats	106
	Memmert	114
	Twee keer Wangerooge	118
	De verovering van Langlütjen	124
	De Halligen en het Noord-Friese wad	130
7	Bijlages	
	Wadloopglossarium	140
	Wadgidsenlezingen & Vijftig jaar bestuur	142
	Bronnen	144

Rottumerplaat

Jan Rijkmans

Half april krijgen we een handgeschreven briefje van Martin onder ogen met het voorstel eens richting Rottumerplaat te gaan verkennen. Op Goede Vrijdag 21 april 2000 zal het tij gunstig zijn, met een astronomische verlaging van zo'n 40 centimeter. Twee weken later op 6 mei zal het tij nóg gunstiger uitvallen. Wanneer de wind dan ook nog oostelijk wil zijn..... wie weet!?

Bij navraag blijkt dat op de terugweg van de excursie naar Rottum op 2 april enige leden de koppen bij elkaar hebben gestoken. Dit naar aanleiding van de inlichtingen van Louis de Jonge, schipper van het MS Boschwad. Bij zijn geregelde passages van

het Boschwad –nu dus de geul en niet het schip– is het hem opgevallen dat deze niet meer zo diep is als voorheen. Het Boschwad is de verbindende geul tussen het Schild en de Zuidoost-Lauwers en loopt zo'n vijf km ten zuiden van Rottumerplaat onder het eiland door. Volgens Louis moet het onder gunstige omstandigheden mogelijk zijn om vanaf een uur voor tot een uur na laagwater het Boschwad te doorwaden over een redelijk breed traject westelijk van de overgang in het Schild. Ter onderbouwing van deze bewering voer hij op 2 april nog een extra rondje boven de bewuste plaats om nog meer echolodgingen te kunnen produceren. Martin, Kees en Lieuwe zagen geïnteresseerd toe.

Verkenning op 21 april

Martin's rondschrijven resulteert in een verkenning door Wim, Jan, Jeroen en Martin. De laatste heeft de route degelijk voorbereid met een tijdschema dat de nodige vertragingen kan opvangen. Helaas moet deze reserve al aan deze kant van de dijk worden aangesproken. Heel slim dachten wij een weggetje te hebben gevonden dat ons precies ter hoogte van rijdsdam 472 aan de dijk kan brengen. Wanneer we ons daar drie kwartier voor de geplande vertrektijd menen te moeten omkleden, verschijnt er een manspersoon uit het daar aanwezige met struweel omgeven huisje, die langzaam op ons toeloopt terwijl hij aan een shagje in aanbouw friemelt. Beste lezers!.... Hoedt u zich voor personen die nerveus aan shagjes draaien, zij tonen weinig geestelijke souplesse noch hebben zij gevoel voor hogere doelen. Onze toegangsweg is al meer dan een kilometer eigen weg en dus is het inpakken en wegwezen.

Voortgedreven door een grommende aardappelpootmachine zoeken we ons heil een paar honderd meter oostwaarts. Hier worden we joviaal onthaald en mogen we de auto tot op de slaperdijk rijden. Snel omkleden en op pad, eerst netjes langs de rand van een pas ingezaaide akker. Een komisch effect op ons heeft het afgaan van een knalapparaat om vogels te verjagen: even denken we dat we beschoten worden door de shagjesman.

Arbowet en repen plastic

Eenmaal op de dijk zijn we nog slechts vijftien minuten voor op het schema. Langs rijdsdam 472 is het flink baggeren en zweten (neopreen!). Daar we vrij vroeg zijn, komt er al spoedig het nodige water bij. Aan het einde gaan we op ongeveer 350 graden op het kompas verder richting de middelste van drie rode tonnetjes die het wantij van het Uithuizergaatje markeren. Prikken plaatsen mag tegenwoordig van de Arbowet niet meer. Dit werk zou te belastend voor de rug zijn. Zo wordt het waddenlandschap ook al verarmd door zoiets als een Arbowet.

We vorderen langzaam. Voor zover het oog reikt staat alles nog onder water. In het Uithuizergaatje staat 1,20 meter water. Daarna is het met een waterstand tot halverwege de kuiten even wat beter, maar vervolgens is er weer heupdiepte en zelfs tweemaal borstdiep te trotseren: de Oude Lauwers, de Zuidoost Lauwers en de Steenhopen. Martin loopt ver vooruit en gaat er flink in. Bij hem stroomt het water op zeker moment naar het oosten af, wat hem de overtuiging geeft reeds in een Sparregat verzeild te zijn. Na verloop van tijd zien we toch meer vogels staan dan zwemmen. Martin en Jan trekken flink door in de richting van Rottum, maar Wim en Jeroen houden in om de verrichtingen van de GPS-ontvanger te bestuderen. Zij buigen westwaarts af zodra het iets droger op het wad wordt. Martin en Jan moeten zelfs iets terug om niet ten noorden van de uitlopers van het Schild terecht te komen. Wanneer we gevierer weer samen zijn, lopen we nog enige tijd stevig door in westelijke richting over stevig en zandig wad. Een tweetal bamboestokken wordt voorzien van repen plastic tas (V&D) op het verste punt van die dag in de grond gedreven, hetgeen niet erg eenvoudig blijkt te gaan. De coördinaten van deze markering worden vastgelegd. In de verte zijn de prikken en tonnen van het Boschwad reeds te onderscheiden, maar het zal nu te veel tijd vergen om daar nog helemaal heen te lopen. We nemen even rust en eten en drinken wat, ondertussen genietend van de prachtige omgeving. De zon trekt een flonkerende gouden baan over het wad.

Neopreen en zwaar terrein heffen hun tol

Dan lopen we met de wind in de rug terug naar de Stainkoeln. Eenmaal daar aangeland blijkt het hele gebied rond de steenhopen een groot slikveld te zijn. Een GPS-meting boven op de steenhoop zelf zien we dus niet meer zitten. In het slik beginnen we de benen te voelen. Neopreen en zwaar terrein heffen hun tol. Jan en Wim komen ternauwernood meer aan de wal en hallucineren over hete douches en warme bedden. Tenslotte strompelen we tegen tien over een kluitige en duistere akker terug

naar de auto. Overigens zijn we zeer tevreden, want het was een zeer fraaie tocht. We zijn nu in de wetenschap dat Rottumerplaat met het vandaag gehanteerde schema 'haalbaar' moet zijn.

De oversteek op 6 mei

De eerste dagen van mei draait de wind naar het noorden en verder naar het noordoosten. Het wordt warmer, zonniger en droger. De verwach-

tingen voor zaterdag 6 mei zijn hooggespannen. Op grond van de metingen in het Boschwad die we combineren met de te verwachten waterstand: springtij met extra verlaging, moet het Boschwad rond laagwater goed doorgankelijk zijn. Met Louis de Jonge is afgesproken dat hij het Boschwad vanuit het westen in zal varen zo ver hij kan, nadat hij zijn lading wadlopers voor die dag op Simonszand heeft gelost. Daar zal hij stand-by blijven liggen om ons aan boord te nemen als het niet lukt over

V.l.n.r.: Kees Wevers, Meng Lu, Jan Rijkmans, Wim Sikken, Peter van Haastert, Lieuwe Blanksma, Martin van der Wijk, Erhard Bode. Geburkt: Jeroen Roelofs.

te steken, maar natuurlijk ook wanneer het wel is gelukt. In dat laatste geval lopen we het traject Boschwad–Rottumerplaat heen en terug. Op 6 mei is het om 21.00 uur laagwater in het Uithuizergaatje, om 20.00 uur in de Sparregaten en om 19.30 uur in het Boschwad. Er is een uur uitgetrokken voor knoeien, pielen en prutsen in en om

het Boschwad. Derhalve moeten we er om 18.30 uur arriveren. Het eerste deel van de tocht door het water zal ongeveer twee uur in beslag nemen. Voor het droge gedeelte tussen Steenhopen en Boschwad is ongeveer anderhalf uur uitgetrokken. Dat betekent met elkaar dat we uiterlijk om 15.00 uur moeten vertrekken van de kop van rijdsdam 472,

niet eens zo heel lang na hoogwater. Het lijkt een heel safe schema waarin veel water te verwachten valt aan het begin van de tocht. Enerzijds werkt water vertragend, maar anderzijds is het verstandig je niet te hoeven haasten aan het begin van de tocht.

Donderdag 4 mei wordt duidelijk dat de tocht door kan gaan. Na het nodige heen en weer gebel blijkt dat de ploeg uit negen personen zal bestaan: Peter, Jeroen, Martin, Wim, Erhard, Lieuwe, Jan en Kees vergezeld van vriendin Meng (spreek uit: mang). Jan zal om 13.00 uur Kees, Meng en Lieuwe van Lauwersoog halen zodat we daar alvast twee auto's kunnen parkeren. De boot zal ons naar verwachting laat in de avond hier weer aan wal zetten. De rest van de groep komt rechtstreeks naar de startplaats.

Het slik spat eraf

Zaterdag is het prachtig weer: goed zicht met een zwoele oostenwind kracht 3. Iedereen heeft goede zin, hetgeen direct tot fotograferen der zich verkleedende menigte aanleiding geeft. Rond halfdrie lopen we kalmpjes langs de bekende akkerrand naar de dijk. Halverwege de landaanwinning komen we het water al tegen. Eenmaal buiten de paaltjes is er ook nog golfslag. Het water is fris maar niet onoverkomelijk koud. Langzaam komt de middelste rode ton binnen bereik. Ieder loopt zijn eigen tempo doch we raken niet zover uiteen dat communicatie met de vox humana onmogelijk wordt. Het Uithuizergaatje is ongeveer 1,40 meter diep. Daarna gaat het even iets vlotter met water tot net onder de knie. Dan is er de Oude Lauwers met 1,30 tot 1,40 meter water. Rugzakken lopen vol, maar fototoestellen en GPS-ontvangers blijven droog en paraat. Tenslotte moeten we nog eenmaal diep gaan ter hoogte van de Stainkoeln, maar dan zien we in het noordwesten droog wad glinsteren in de zon. Meng, veruit de kleinste in het gezelschap, is de afgelopen twee uur drijfnat geworden en stond tot drie maal toe tot de hals in het water, maar dit heeft de zonnige lach niet van haar gezicht weten te verdrijven.

Om ongeveer 17.00 uur komen we uit het water. Even pauze om iets te eten en Louis te bellen of het hem gelukt is los te komen van Simonszand. Dat is inderdaad het geval, hij is inmiddels geland in het Boschwad. We zetten de sokken erin. Peter en Jeroen snellen vooruit, al snel gevolgd door de rest. Bevrijd van het water is het heerlijk nu de benen flink te kunnen strekken. Het slik spat er zo te zeggen vanaf. Al snel krijgen we de Boschwad in het vizier. Hij ligt een eindje westwaarts in de geul en ook wat scheef en dus blijkbaar ook nogal droog. De markering van twee weken geleden is verdwenen, maar die missen we niet. Reeds om 18.15 uur staan we aan het Boschwad, het cruciale punt. Peter steekt meteen dwars over terwijl Martin subtiel en elegant vanuit de inmonding in het Schild een stroomruggetje probeert te vinden. Beiden blijken moeiteloos de overkant te bereiken. De diepte is 1 uur en 15 minuten voor laagwater 1,10 meter. De anderen volgen spoedig. Het is gelukt!

Champagne met een krentenbol en een banaantje

Rugzakken vliegen open, flessen worden knallend ontkurkt, glazen fonkelen in de reeds laagstaande zon, champagne vloeit rijkelijk eerst in dorstige kelen maar vervolgens ook in de prieltjes richting Schild en Boschwad. Luidkeels schalt het Arenicola-lied over zee en wad. Al spoedig daarna is Louis druk in de weer met een pikhaak de wadlopers die in een laveloze toestand van opperste gelukzaligheid langs komen dobberen, te enteren en binnenboord te hijsen. Tot zover deze kleine fantasie. De voldoening is groot maar blijft beperkt tot een brede grijns, een krentenbol en een banaantje. We zijn er nog niet. Rottumerplaat is nog vijf kilometer ver en we moeten ook weer terug naar de boot. Het laatste deel van de tocht voert, over hoog en stevig wad met enkele fraai meanderende prielen, langs een wijde bocht van het Schild. Lieuwe beent vooruit, kennelijk met het vaste voornemen als eerste eerbiedig bij de hoogwaterlijn te knielen en het strand te kussen. Zo niet echter: twee figuurtjes maken zich van het eiland los en komen hem op ongeveer honderd meter van het strand tegen.

Date Lutterop en Giny Kazemir, de boswachters van Staatsbosbeheer doen hun plicht en manen ons hier het eindpunt van de tocht te laten zijn. Lieuwe bromt en sputtert nog wat tegen voor hij zich gewonnen geeft. Rottumerplaat is nu eenmaal geen Mount Everest waar je per se op het topje gestaan moet hebben om eeuwige roem te kunnen verwerven. Samen met de mensen van Staatsbosbeheer en met het eiland op de achtergrond laten we ons vereeuwigen en dat is al heel mooi. We nemen afscheid in goede verstandhouding en keren terug naar de MS Boschwad die in de verte op een bankje in zijn naamgever ligt te wachten. De vaart is er nu uit, ieder loopt op zijn gemak terug, genietend van dit prachtige verafgelegen stuk wad. Om 20.30 uur zijn we terug bij de boot die nog halfdroog in de geul ligt. Het water komt langzaam op, maar al snel nadat we allemaal aan boord zijn geklommen, ontstaat er een stroming alsof er ergens in het westen een enorm toilet wordt doorgespoeld.

Hoe meer je doet, hoe energiever je wordt

Louis start de motor en na enig wrikken en draaien om zijn eigen as komt de boot om 21.30 uur los. De zon gaat roze en zachtpaars onder. Overal op zee en aan de kust verschijnen lichtjes. In de schemering en later volledige duisternis zoekt de schipper zijn weg naar Lauwersoog. De vaarrichting verandert enige malen zodanig, dat Erhard de eilanden Borkum en Schiermonnikoog door elkaar gaat halen. Later zitten we nog enige tijd vast in het Hornhuizergaatje. Eindelijk om 0.30 uur merken we af in Lauwersoog. We nemen afscheid van Louis en zijn maats en danken hen uitvoerig. Zonder hun assistentie is een tocht als deze tenslotte niet uitvoerbaar. Tegen half twee rijden we Groningen weer binnen en valt de aandacht op twee grote en verlichte reclameborden van de ING. Op de ene staat: hoe meer je doet, hoe energiever je wordt en de ander heeft het over grenzen verleggen en dat dit ook goed voor je is. Hoe de ING dit gedacht heeft, wordt verder ook niet duidelijk maar vandaag slaat het in ieder geval op ons.

Het groen van de eider

Nomdo ziet hem het eerst. Verscholen achter de rijdsdam langs het geultje naar Noordpolderzijl, enigszins beschut tegen de straffe westenwind, zit een mannetjeseidereend. Bewegingloos, de vleugels krachteloos naar opzij gezakt, slechts de kop nog omhoog. Met enige moeite is de glinstering van een oog in het zwarte gedeelte van de kop waar te nemen. Geen enkele reactie op onze nadering en bestudering van nabij. Slechts de kop zakt nauwelijks merkbaar iets naar beneden wanneer we dichtbij komen. Het verenkleed lijkt onaangetast, gitzwart en smetteloos roomwit. Aan de hals een vleug roze en een veeg lichtgroen vluchtig op het wit geaquarelleerd. Vooral het groen is fascinerend. Het is het groen van algenaanslag op oude ruiten en op stenen onder bomen, groen dat vraagt om bleekwater, groen dat weg geboend moet worden, kortom een ongewenst soort groen. Doch op het wit van de eidereend is het van een onvergelykelijke schoonheid en krijg je er geen genoeg van te kijken naar dat mysterieuze veegje groen dat de evolutie hier op de hals van de eidereend heeft achtergelaten. Het is het groen dat voor ons alleen te zien is op stervende eiders, want die laten zich van dichtbij bekijken. Bij een reeds gestorven eidereend denk je al snel: 'Ach, de veren zijn ook al aangetast en uitgeslagen'.

Bronnen

Uitgebreidere versies van de artikelen *Technologische ontwikkelingen en Kachelotplate-Memmert-Norddeich*, inclusief complete bronvermelding, zijn te vinden op www.arenicola.nl.

Figuren en tabellen Winteroversteek Texel-Richel

Figuur 1 Landsat-opname LC8-199-023-2013-200-LGN00 van 19-07-2013, 12:42 MEZT. Laagwater (astro) op de dag van de opname was Oudeschild 11:06, Vlieland haven 11:56

Figuur 2 KNMI, Weerkaartenarchief Europa

Figuur 3 Rijkswaterstaat

Figuur 4 Rijkswaterstaat, Hydro Meteo Centrum (HMC)

Tabel 1 website Rijkswaterstaat

Figuur 5 Gegevens op basis van GFS-model; website weeronline.nl

Tabel 4 website Rijkswaterstaat, pagina *Getijvoorspellingen*, *Getijtafels voor Nederland 2017* en Rijkswaterstaat, waterstanden t.o.v. NAP voor Oudeschild, Vlieland haven en Harlingen (14 februari 2017, 18:35)

Figuur 6 Rijkswaterstaat

Tabel 5 KNMI, *Uurgegevens van het weer in Nederland*

Figuur 7 KNMI, Weerkaartenarchief Europa

Kaartjes en tracks/routes

Ameland

Sentinel-2A, 25-09-2016, Tile Number T31UFV, USGS Track van een oversteek naar Ameland, gemaakt op 12-09-2015, Kees Wevers

Baltrum

Overzichtskaartje met de complete route: 1. Landsat 7 (LE7), 16-08-2002, Path/Row 197/023, USGS 2. Sentinel-2A, 02-06-2017-06-02, Tile Number T32ULE, USGS

De detailopname van de buitendelta: Sentinel-2A, van 02-06-2017, versie in 10 m resolutie, Tile Number T31UGV, Satellietdataportaal, NSO (dezelfde dus als overzicht nr 2; verschil in tile nummer klopt, de tiles overlappen elkaar) (NSO = Netherlands Space Office) Route geconstrueerd op basis van het routekaartje van Wim Sikken van de (betreffende) tocht op 03-04-1999

Dollard

Sentinel-2A, 25-09-2016, Tile Number T31UGV, USGS Track van de (betreffende) tocht op 12-12-2010, Kees Wevers Grens in de Dollard van de Hydrografische Kaart 2017

Halligen

Landsat 8, 10-05-2016, Path/Row 197/022, USGS (de Landsat Scene Identifier is: LC81970222016131LGN01; de Landsat Product Identifier: LC08_L1TP_197022_20160510_20170325_01_T1)

Kachelot

Sentinel-2A, 02-06-2017, Tile Number T32ULE, USGS Track van de (betreffende) oversteek op 30-04-2017, Kees Wevers

Langlütjen

Sentinel-2A, 02-06-2017, Tile Number T32UME, USGS Track van de (betreffende) tocht op 18-12-2011, Lammert Kwant

Memmert

Landsat 5, 14-08-1990, Path/Row 198/023, USGS Route geconstrueerd op basis van het routekaartje van Wim Sikken van de (betreffende) tocht op 18-08-1996

Rottumerplaat

Landsat 7, 13-05-2000, Path/Row 198/023, USGS Track van de (betreffende) oversteek van 06-05-2000, Kees Wevers (nota bene: de satelliet-opname is precies een week na de tocht gemaakt)

Texel-Richel

Landsat 8, 19-07-2013, Path/Row 199/023, USGS Track van de (betreffende) oversteek Texel-Richel van 13-02-2017, Kees Wevers

Texel-Richel detailopname: Landsat 8, 13-02-2017, Path/Row 198/023, USGS Track van de (betreffende) oversteek Texel-Richel van 13-02-2017, Kees Wevers

Wangerooge

Sentinel-2A, 25-09-2016, Tile Number T32UME, USGS Track van een oversteek naar Wangerooge, gemaakt op 09-10-2016, Peter Laagland

Overig

De tekening van het waterprofiel van Texel-Vlieland met de 'kroakstoul' op pagina 21 is van Derk Schortinghuis.

Foto pagina 42: Rijkswaterstaat.

De schets van een priel op pagina 66 is overgenomen en bewerkt uit *Zeilen* augustus 2006.

De figuur over de Langmuir circulatie op pagina 69 is te vinden op Wikipedia: file:Langmuir_Circulation.jpg 16-08-2007.

Op de foto Wad en Wet op pagina 70/71 poseert Marlijn Groenewegen als Vrouwe Justitia.

Het stuk van Andy Liebrand, pagina 84 en 85, is eerder verschenen in het tijdschrift *Wadden* augustus 2003.

De topgrafische kaart van de Dollard op pagina 97 is afkomstig uit een rapport betreffende de in 1981 definitief afgeblazen inpolderingsplannen van de Dollard.

De kaartjes in het hoofdstuk Halligen, pagina 132 en 133, zijn afkomstig uit:

Die Deutsche Nordsee, ihre Küsten und Inseln. Prof. Dr. Bruno Schultz 1937. Verlag Delhagen und Klasing, Bielefeld und Leipzig.
Sturmflut, Die grossen Fluten an den Küsten Schleswig-Holsteins und in der Elbe. Petersen, Marcus und Hans Rode 1991. Verlag Karl Wachholtz Neumünster.

De foto op pagina 138 is genomen op het moment van laagwater bij het Memmert Wattfahrwasser.

Onderstaande foto: Laagwater bij doodtij (!) in de Telegraphenbalje.

Hoogtepunten rond laagwater geeft een inkijk in het wadlopen in verenigingsverband.

Een kleine groep liefhebbers van deze tak van sport, in de loop der jaren steeds wisselend van samenstelling, laat zien dat wadlopen niet slechts een éénmalig personeelsuitje is.

Het wad leent zich telkens weer voor andere, bijzondere en uitdagende tochten.

Wadlopen is een wondermooie bezigheid in een uniek landschap met een zeer rijke natuur.

Dit samen en bij herhaling in een klein sociaal verband te doen, maakt de beleving sterk en intens. Het leidt tot evenzovele hoogtepunten rond laagwater.

Humor en (on)gezouten meningen worden niet geschuwd.

G.W.V. ARENICOLA

www.arenicola.nl

